

Tieteelliset konferenssit eivät ole salaseuroja

■ Vesa Kannianen

Talous koskettaa meitä jokaista. Lehdet ovat tulvillaan talousuutisia. Siksi jokaisella on taloudesta mielipiteitä ja taloustieteestä odotuksia. Elintasomme on kymmenkertaistunut viimeisen sadan vuoden aikana. Tämä on markkinatalouden ansiota. Markkinatalous on kuitenkin antanut toisille paljon enemmän kuin toisille. Tämä koetaan väärytenä, josta meillä on voimakkaat tunteet. Aivotutkimus on valottanut sitä, miten mielemme, ts. ihmisen psykologia, toimii ja miksi meillä ylipäätään on närkästyksen tunteita. Tämä on tieteellinen kysymys, johon on uskottavia vastauksia. Myös taloustiede herättää voimakkaita tunteita, närkästyksen tunteita. Sen toivotaan ennustavan sellaista, mikä ei ole ennustettavaa. Sen toivotaan poistavan maailmasta kriisit, mikä sekään ei ole mahdollista.

Heikki Mäntylän (ks. *Tieteessä tapahtuu* -lehti 3/2009) kanssa olemme nyt selvittäneet, että ihmisillä on vääriä käsityksiä siitä, mitä taloustiede tekee ja mitä se ei tee. Taloustiede toki kehittää ennustemenetelmiä. Tieteenä se silti kieltäytyy laatimasta suhdanne-ennusteita. Suhdanteet riippuvat sekä ihmisten käyttäytymisestä että ulkopuolisista tekijöistä, kuten sodista, talouteen tulevista sokeista, politiikkavirheistä jne. Nämä tekevät suhdanne-ennusteista enemmänkin suhdannearvauksia.

Mäntylä huomauttaa aivan oikein fysikaalisten ilmiöiden ennustettavuudesta. Ihminen on kuitenkin monimutkaisempi kuin fysikaaliset laitteet. Yksikään Mäntylän mainitsema fysikaalinen

systemi ei antisipoi, ts. pyri katsomaan tulevaisuuteen. Laitteet eivät ole eläviä orgaanisia olentoja. Risteilyohjus ja satelliitti ovat ohjelmoitavissa ja niiden rata on laskettavissa etukäteen, kuten myös taivaankappaleiden. Näin ei ole, kun on kyse ihmisestä. Oleellinen osa ihmistä on antisipoi, tulevaisuuteen katsova käyttäytyminen. Ihminen tekee tämän hetken taloudellisia päätöksiään pyrkien päättelemään, millainen huominen voisi olla. Ihmistieteissä ennustettavuus on siksi tuhat kertaa haasteellisempi vaatimus kuin on yhdenkään fysikaalisen systeemin ennustettavuus.

Ekonomisteina saamme kyllästymiseen asti lukea valituksia siitä, että taloustiede ei ennusta suhdanteita. Heikki Mäntylän toive tieteen popularisoinnin tarpeesta on kannatettava. Uskon tehneeni siinä osuuteni. Jaamme tavoitteen, että tarkoituksena on kaiken aikaa oppia lisää, oppia ymmärtämään maailmaamme. Mitä vähemmän ihmisestä ja hänen psykologiastaan tiedämme, sitä haasteellisempi tämä toive on. Tieteiden tulokset eivät ole useinkaan tarkkoja. Tiede on onneksi itseään korjaava. Tutkimuksia toistamalla lainalaisuudet kirkastuvat. Jos tiede on huonoa, se on itseään korjaava siinäkin. Ei välttämättä tarvitse hakea avuksi uusia ”isimejä” kuten marxismia, jonka ennustekyky sekini on nähty.

Toivotan Pertti Kallioniemen puheenvuoron tässä lehdessä tervetulleeksi. Ainoa ohjeeni voisi olla, että opiskelijan kannattaa maltaa, opiskella vakavasti ja tulla osaksi tiedeyhteisöä. Suu-

rista, innovatiivisista ideoista on pulaa, mutta niistä edistyksen portaat tieteessä viime kädessä rakentuvat.

Tulkitsen Heikki Mäntylän toivovan, että taloustiede tekisi konferensseistaan avoimia. Ne eivät ole salaseuroja eivätkä ne toimi irrallaan muusta maailmasta. Kuka tahansa voi liittyä järjestävän yhdistyksen jäseneksi, maksaa rekisteröintimaksun ja tulla kuuntelemaan esitelmiä, joissa tutkijat esittelevät tutkimustuloksiaan. Tämälleen samalla tavalla toimitaan kaikissa tieteissä. Konferenssien ohjelmat kootaan kilpailun kautta. Päätös on ohjelmatoimikunnalla, joka koostuu alan spesialisteista. Kun Kallioniemi haluaa käydä keskustelua taloustieteen perusteista, oikea keskustelufoorumi tieteessä ovat konferenssit. Oikea julkaisufoorumi ovat tieteelliset aikakauskirjat. Uudet ideat pääsevät aina ohjelmaan, jos niillä on riittävästi painoarvoa.

Mitä Kallionimen kommenttiin taloustieteen metodeihin tulee, Ahokkaan ja Holapan (TT 2/2009) virheelliset väitteet ”alkeellisista menetelmistä” ja ”differentiaali- tai differenssiyhtälöiden” puutteesta oli tarpeellista oikaista. Kallioniemi viittaa ”suomalaiseen” keskusteluun. Taloustieteessä ei ”suomalaisuudella” ole erityistä arvoa. Keskustelu taloustieteessä on kansainvälistä.

Taloustiede on ihmistiede. Ihmiset odottavat siltä enemmän kuin mitä se voi tarjota: se ei ennusta suhdannekäänteitä eikä poista taloudellisia riskejä. Meille kuitenkin annettiin vain tämä maailma riskeineen ja suhdanteineen. Tieteen vika se ei ole. Ei ole lääketieteenkään vika, että maailmassa on yhä sairauksia. Kuka maailman loi tällaiseksi?

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professori.